

מלכות דוד בירושלים (ד) / מפקד דוד וגילוי מקום המקדש בגורן ארוונה היבואסי (חלק ב)

כידוע, המדרש, ובעקבותיו כמה ראשונים (ובראשם ספורנו ורש"י), טוענים כי אף שהציווי על הקמת המשכן נאמר בתורה לפני חטא העגל, למעשה הוא ניתן לאחר החטא (על פי העיקרון "אין מוקדם ומאוחר בתורה")², כתשובה על החטא ותיקונו. וכך אומר מדרש תנחומא (מהדורת ורשה, תרומה ח ח):

ואתה מוצא שביום הכיפורים נתכפר להם, ובו ביום אמר לו הקב"ה: 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (שמות כ"ה, ח), כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם מעשה העגל. ולכך נקרא 'משכן העדות' (שם ל"ח, כא), שהוא עדות לכל באי עולם שהקב"ה שוכן במקדשכם. אמר הקב"ה: 'יבא זהב שבמשכן ויכפר על זהב שנעשה בו העגל שכתוב בו 'ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב' וגו' (שם ל"ב, ג), ולכן מתכפרין בזהב 'וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב' (שם כ"ה, ג). אמר הקב"ה 'כי אעלה ארוכה לך וממכותיך ארפאך' (ירמיה ל', יז).

כלומר: המכה עצמה מכילה את יכולת הריפוי, ויותר מכך, תשובת בני ישראל בעקבות החטא יכולה להביאם למדרגה גבוהה עוד יותר. לפי תפיסה זאת, נפילתם של ישראל הינה חלק ממהלך א-לוהי שיביא לתיקון ולשלמות עם ישראל. וכך גם בפרשתנו: החטא מביא להתעוררות עם ישראל כולו ולתשובה שתאפשר את בניין הבית.³

נקודת דמיון שנייה בין הקמת המשכן לפרשתנו היא המפקד. גם להקמת המשכן קדם מפקד:

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ פָּדָר
נִפְשׁוֹ לַה' בְּפָקֶד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בְּפָקֶד אֹתָם
(שמות ל', יב).

נתינת מחצית השקל מאפשרת את עצם הספירה ("ולא יהיה בהם נגף"), אך גם את שיתוף העם כולו בבניין המשכן ואיחודו סביב מפעל זה.⁴ בכך מקבל המפקד משמעות נשגבה: הוא הופך את עם ישראל כולו לחלק אינטגרלי מהבניין, ומכוח זאת יכולה שכינה לשרות.

המפקד בפרשתנו, לעומת זאת, רואה בעצמת הצבא ובגיבוש הלאומי תכלית לעצמה, ללא חיבור ישיר אל הקודש. החטא

לאחר עיון בפרטי פרשת המפקד, המגפה וגילוי מקום המקדש בשיעור הקודם, נתבונן בשיעור זה בהקבלת ההתגלות בגורן ארוונה היבואסי להתגלויות אחרות ובמשמעותה הכוללת.

א. ההקבלה בין ההתגלות לדוד בעקבות המפקד להתגלויות אחרות

1. ההקבלה בין פרשתנו לפרשת העקדה

בהקבלה זו כבר דנו בפירוט בשיעורנו על העקדה (שיעור מס' 9 תשס"ה, "הר המוריה והעקדה (חלק א)"). הראינו כי ההתגלות לאברהם בהר המוריה משרתת, בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים", על הקמת המקדש העתידי בהר המוריה בימי דוד. דוד מוציא כביכול מן הכוח אל הפועל את סגולת המקום בתכנים ובמהות כפי שהתגלו לאברהם וכנרמז בבראשית כ"ב.

2. ההקבלה בין פרשתנו להתגלות ליעקב בבית אל

בשיעור הנ"ל גם נידונה בהרחבה ההקבלה בין פרשת העקדה ובין ההתגלות ליעקב בבית אל; בהקבלות בין בית אל והר המוריה ובין ההתגלות ליעקב וההתגלויות לאברהם ולדוד עסקנו בפירוט גם בשיעור אחר באותה שנה (שיעור 18 תשס"ה, "נחלת בנימין – נחלת שכינה (חלק ג)"). מן ההקבלות הרבות למדנו בעיקר על היחס בין המקדש הראשוני והטבעי של האבות בבית אל לבין המקדש הקבוע והבחירי של הבנים בהר המוריה ועל הזיקה העמוקה בין דוד המלך ויעקב אבינו – הראשון שקרא למקום בית.

במעשהו בהר המוריה מצרף אפוא דוד המלך את בחינת קדושת המקום וגילוי כפי שנתגלה לאברהם בהר המוריה ואת מהות הבית כפי שנתגלתה ליעקב בבית אל.

לאחר בניין המזבח והקרבת הקרבן עונה ה' לדוד באש היורדת מן השמים על מזבח העולה. מענה זה מזכיר שני אירועים: חנוכת המשכן בימי משה וחנוכת המקדש בימי שלמה.

3. ההקבלה בין פרשתנו לחנוכת המשכן¹

בשיאה של חנוכת המשכן, ביום השמיני שלאחר שבעת ימי המילואים, נאמר:

וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ אֶת הָעֹלָה וְאֶת
הַחֲלִבִּים וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם (ויקרא ט', כד).

המשמעות הראשונית של ירידת אש מן השמים היא היענות א-לוהית חיובית למעשי האדם: האדם הקריב קרבן, והקב"ה מראה לו כי הוא מקבל את קרבנו.

1 נביא כאן את דבריו של הרב אריאל בספרו עוז מלך, עיונים בספר שמואל, עמ' 248-249.

2 הרמב"ן וראשונים נוספים חולקים וטוענים (טענה הנראית הולמת את פשטי המקראות) כי סדר הפסוקים בתורה הוא סדר כרונולוגי. נושא זה זוקק כמובן שיעור לעצמו, והצגנו רק את העמדות הבסיסיות על מנת להבין את ההקבלה לפרשתנו.

3 תפיסה זאת מתיישבת היטב עם הבנת הרמב"ן בפרשה, שתובא בסעיף הבא.

4 נתינת מחצית השקל לדורות משתפת כל אדם מישראל בהוצאות על העבודה השוטפת במקדש (הקרבתנות והוצאות המקדש האחרות). בשיעורינו בשנה שעברה עמדנו לא אחת על היות ירושלים והמקדש מקומות המבטאים שותפות של כלל ישראל.

מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בית ארזים וארון הא-להים יושב בתוך היריעה'. והנה דוד מנעו ה' יתברך מפני שאמר 'כי דמים רבים שפכת ארצה לפני', ונתאחר עוד הבנין עד מלך שלמה, ואלו היו ישראל חפצים בדבר ונתעוררו בו מתחילה היה נעשה בימי אחד מהשופטים או בימי שאול או גם בימי דוד, כי אם שבטי ישראל היו מתעוררים בדבר לא היה הוא הבונה אבל ישראל הם היו הבונים, אבל כאשר העם לא השגיחו ודוד הוא המשגיח והמתעורר והוא אשר הכין הכל, היה הוא הבונה והוא איש משפט ומחזיק במדת הדין ולא הוכשר בבית הרחמים, ועל כן נתאחר הבנין כל ימי דוד בפשיעת ישראל, ועל כן היה הקצף עליהם ועל כן היה המקום אשר יבחר ה' לשום שמו שם נודע בענשם ובמגפתם, והכתוב ירמוז כל זה, שנאמר 'כי לא ישבתי בבית למיום העלתי את בית ישראל ממצרים ועד היום הזה ואהיה מתהלך וגו' בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל הדבר דברתי את אחד שבטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי את ישראל לאמר למה לא בניתם לי בית ארזים', הרי יאשים הכתוב כי השכינה מתהלכת בכל ישראל מאהל אל אהל וממשכן אל משכן ולא היה אחד בכל שופטי ישראל הרועים אותם מתעורר בדבר, ואמר הכתוב עוד כי השם רחוק מהם ולא דבר לאחד מכולם לבנות הבית רק עתה שנתעוררת 'הטיבות כי היה עם לבבך', ואצוה עתה לבנותו על ידי שלמה בןך שיהיה איש שלום.

הרמב"ן עומד כאן על כמה עקרונות ויסודות משמעותיים בהבנת הפרשה.

תחילה הוא מדגיש כי דוד משמש כאן כשליח להענשת העם על חטאם, והוא מציע בדרך סברה כי אף ה' חרה בישראל כיוון שהעם לא התעורר לדרוש ולבקש את בניין הבית. את מה שהציע הרמב"ן כסברה כותב בפירושו מדרש תהילים (מזמור ז"ז):

תני ר' שמעון בן יוחי: משל לאחד שהיה מכה את בנו, ולא היה יודע הבן על מה הוא מוכה, לאחר שהכהו אמר לו לך ועשה דבר פלוני שצויתך היום כמה ימים ולא השגחת בי, כך כל אותן אלפים שנפלו במלחמה בימי דוד, לא נפלו אלא על שלא תבעו בנין בית המקדש. והלא דברים קל וחומר, ומה אם אלו שלא היה בית המקדש ביניהם, ולא נחרב בימיהם, נעשה להם כך, ונענשו על שלא תבעו אותו, אנו שחרב בימינו, ואין אנו מתאבלים עליו ולא נבקש עליו רחמים על אחת כמה וכמה; לפיכך התקינו חסידים הראשונים שיהיו מתפללים שלש תפלות בכל יום, והתקינו בו 'אנא רחום ברחמך הרבים השב שכינתך לציון וסדר העבודה לירושלים', ותקנו בונה ירושלים ברכה בפני עצמה בתפלה ובברכת המזון. כיון שראה דוד כך, אמר: אם נפלתי ביד שונאי היו מפילים אותי בחרב, אבל הקב"ה רחמיו רבים, לכך נאמר 'מלפניך משפטי יצא' (תהילים ז"ב, ב).

והמגפה שבעקבותיו מביאים את העם ואת דוד לתשובה עליונה ולהירתמות מעשית להקמת הבית כדי שתשרה שכינה בישראל באופן קבוע.

לסיכום, מן ההקבלה בין פרשתנו לחנוכת המשכן עולה כי מגמת החטא היא תיקון, ומכוח התשובה שבעקבותיו שורה שכינה בישראל.

4. ההקבלה בין פרשתנו לחנוכת המקדש

וְכָל־לוֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל וְהָאֵשׁ יֵרְדָה מִהַשָּׁמַיִם וְתֵאכַל הָעֵלָה וְהַזְבָּחִים וְקָבַד ה' מְלֵא אֶת הַבַּיִת (דה"ב ז', א).

ההתגלות בחנוכת בית ה' מקבילה אפוא להתגלויות בחנוכת המשכן ובגורן ארוונה היבוסית. ההקבלה בין ההיענות הא-לוהית בחנוכת המשכן להיענות הא-לוהית בחנוכת המקדש מובנת ביותר. החידוש הוא, במידה רבה, בירידת האש בפרשתנו בעקבות קניין המקום על ידי דוד ובניין המזבח; הקבלה זו מלמדת, מלבד קביעות המקום, כי הקב"ה מחל וסלח וכי הוא מקבל את מעשי דוד בשלמות למרות החטא שקדם ומחירו הנורא, ומבשרת כי אחד התפקידים המרכזיים של המזבח בכלל, ובמקום זה בפרט, הוא כפרה.⁵

ב. משמעות הפרשה כולה

מה הקשר בין כל מרכיבי הפרשה: ההסתה וחרון אף ה', המפקד, מסירות הנפש של דוד, הופעת המלאך והאיום על ירושלים וגילוי מקום המקדש? מי שניסה לראות בפרשה כולה מבנה אחד ולחבר בין חלקיו הוא הרמב"ן בפירושו לבמדבר ט"ז, כא, ולהלן נלך אחר דבריו.

1. עם ישראל נענש על כך שלא תבע את בניין הבית

וזו דרך מבקשי רחמים שיקלו החטא מעל העם ונותניו אותו על היחיד הגורם מפני שחייב על כל פנים, וכן אמר דוד 'הנה אנכי חטאתי ואנכי העויתי ואלה הצאן מה עשו תהי נא ירך בי ובבית אבי', והיה העונש הוא על העם גם בחטאם, שהיה להם לתת השקלים מעצמם, אם העונש הוא על זה כדברי רבותינו כי לא צוה אותם המלך שלא יתנו השקלים כי הוא לדעת המנין בלבד היה חפץ, וענשם ועונשו בזה שוה הוא, ועוד כי מלבד המנין היה עונש על העם מתחילת דבר כדכתיב 'ויוסף אך ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם' וכתב שם רש"י 'לא ידעתי על מה', ואני אומר בדרך סברה שהיה עונש על ישראל בהתאחר בנין בית הבחירה, שהיה הארון הולך מאהל אל אהל כגר בארץ, ואין השבטים מתעוררים לאמר נדרוש את ה' ונבנה הבית לשמו, בענין שנאמר 'לשכנו תדרשו ובאת שמה', עד שנתעורר דוד לדבר מימים רבים ולזמן ארוך, שנאמר 'ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב

⁵ לא נוכל להרחיב כאן על הקבלה חשובה נוספת לפרשתנו – הוקעת בני שאול על ידי הגבעונים (פרק כ"א). וראה על כך בסיכומי של יהודה קיל לפרשתנו (דעת מקרא על שמ"ב, עמ' תקסד-תקסו). יש הרואים בהקבלה זו הנגדה בין הגבעונים, המעבירים את חרון אף ה' על ידי מעשי אכזריות בבני משפחת שאול, לבין דוד, המעלה עולה וזבח. ואכמ"ל.

'רומה על השמים א-להים' וגו' (שם, ו), אמר דוד: רבונו של עולם מה השכינה עושה למטה סלק את השכינה לרקיע... ראה כמה קשה כוחו של לשון הרע שנצטוו לבנות בית המקדש ובשביל שהיה הדור בעלי לשון הרע לא נבנה בימיהם.

לאור מדרש זה טוענת שרה וינר⁹ כי הקשר הפנימי בין כל חלקי הפרשה הוא ניסיונו של דוד לתקן את חטאי המלשינות והלשון הרע ולאחד את העם באמצעות המפקד, כהכנה לבניין המקדש. לדעתה, מניין זה, בדומה למניינים אחרים בתורה, עניינו הכנה להשראת שכינה תוך שיתוף עם ישראל כולו. ואכן, בסוף הפרק מתגלה מקום המקדש.

לדעתנו פירוש זה קשה מכמה טעמים. אמנם נכון שהוא קושר בין המפקד ובין גילוי מקום המקדש בסוף הפרשה, אך אם מטרת המפקד הייתה כה ראויה – מדוע נעשו עליו במגפה קשה כל כך?¹⁰ יתר על כן, אם אכן היה המפקד הכנה לבניין הבית, למה מנה דוד דווקא שולפי חרב? וכאמור, מן הפרקים שלפני המפקד קשה להתרשם שדוד משתף את כל ישראל בהכנותיו וביזמת הבניין (בניגוד לפרקים שלאחר המפקד, שבהם הוא עושה זאת כחלק מתהליך של תיקון ותשובה).

לפיכך נראית לנו יותר שיטת מדרש תהילים והרמב"ן בביאור הפרשה.¹¹

ג. "מזמור שיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד" (מזמור ל')¹²

(א) מְזַמֵּר שִׁיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד: (ב) אֲרוֹמְמֶךָ ה' כִּי דִלִּיתָנִי וְלֹא שִׁמַּחְתָּ אֵיבֵי לִי: (ג) ה' אֶ-לֹהֵי שׁוֹעֲתֵי אֱלִיד וְתַרְפְּאַנִי: (ד) ה' הֶעֱלִית מִן שָׁאוֹל נַפְשִׁי חַיִּיתִנִּי מִיַּד בּוֹר: (ה) זָמְרוּ לַה' חֲסִידָיו וְהוֹדוּ לְזִכְרִי קִדְשׁוֹ: (ו) כִּי רָגַע בְּאִפּוֹ חַיִּים בְּרָצוֹנוֹ בְּעָרֵב יִלִּין בְּכִי וְלִבְקָר רָנָה: (ז) וְאֲנִי אֲמַרְתִּי בְּשִׁלְוִי בַּל אָמוּט לְעוֹלָם: (ח) ה' בְּרָצוֹנְךָ הֶעֱמַדְתָּה לְהַרְרִי עַל הַסִּתְרֹת פְּנֶיךָ הַיִּיטֵה נְבִהָל: (ט) אֱלִיד ה' אֲקָרָא וְאֵל אֶ-דָּנִי אֶתְחַנֵּן: (י) מַה בָּצַע בְּדַמִּי בְּרִדְתִּי אֵל שְׁחַת הַיּוֹדֶךָ עֲפָר הַיְגִיד אֲמַתְךָ: (יא) שָׁמַע ה' וְחֲנַנִּי ה' הִיָּה עֲזָר לִי: (יב) הִפְכַת מִסְפְּדֵי לְמַחֹל לִי פִתַּחְתָּ שְׁקִי וְתִאֲזַרְנִי שִׁמַּחְתָּ: (יג) לְמַעַן יִזְמְרְךָ כְּבוֹד וְלֹא יִדַּם ה' אֶ-לֹהֵי לְעוֹלָם אֲוֹדֶךָ:

רבים דנו על חנוכתו של איזה בית מדובר בכותרת המזמור: ביתו של דוד, בית המקדש, ושמה כל בית שהוא. התרגום אומר: "תושבחתא שירתא על חנוכת בית מקדשא לדוד". אם אכן מדובר בחנוכת המקדש, נשאלות שתי שאלות: ראשית, הלוא דוד לא בנה את בית המקדש ולא חנכו?! שנית, מה

המדרש קובע במפורש כי כל אלפי האנשים שנפלו במלחמה בימי דוד לא נפלו אלא על שלא תבעו בניין בית המקדש.⁶

הרמב"ן מוסיף כי בניין המקדש תלוי בישראל⁷, ולו נתעוררו בדבר מתחילה, היה המקדש נבנה מוקדם הרבה יותר, בימי אחד השופטים או בימי שאול.⁸ יתר על כן, הוא טוען כי לו נתעורר עם ישראל לכך בימי דוד, לא היה הבניין מתעכב עד ימי שלמה בגלל הדמים ששפך דוד, כי אז היו ישראל קרויים הבונים, ולא דוד. בדברים אלו רומז הרמב"ן כי פועלו האדיר של דוד למען המקדש היה מפעל של אדם יחיד (אף כי מלך), בלא לשתף את עם ישראל ולעוררו לעניין.

ואמנם, בפרקים שלאחר המפקד מדגיש הכתוב כמה וכמה פעמים כיצד משתף דוד את העם בהכנותיו (שבפרטיהן נעסוק בע"ה בשיעור הבא), ומשתמע שהוא רואה בכך תנאי להצלחת שלמה בבניין. בדה"א כ"ג אוסף דוד את שרי ישראל, הכוהנים והלוויים לקביעת תפקידי הכהונה והלווייה וחלוקתם (תהליך המתואר בפרקים כ"ד-כ"ו). את הציווי על בניין המקדש נותן דוד לשלמה בפני הנהגת העם כולה – "שרי השבטים ושרי המחלקות המשרתים את המלך ושרי האלפים ושרי המאות ושרי כל רכוש ומקנה למלך ולבניו עם הסריסים והגבורים ולכל גבור חיל אל ירושלים" (שם כ"ח, א) – ובהמשך נאמר "ויתנדבו שרי האבות ושרי שבטי ישראל ושרי האלפים והמאות ולשרי מלאכת המלך... וישמחו העם על התנדבם כי בלב שלם התנדבו לה' וגם דויד המלך שמח שמחה גדולה" (שם כ"ט, ו, ט).

2. בשביל שהיה הדור בעלי לשון הרע לא נבנה בימיהם

כבר הבאנו בעבר את המדרש בדברים רבה (ה' פ):

...אמר רבי יהודה ברבי אלעאי: על שלשה דברים נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, ואלו הן: למחות זכרו של עמלק ולמנות להם מלך ולבנות להם בית המקדש. ומינו להם מלך, ומיחו זכרו של עמלק, ולמה לא בנו להן בית המקדש? שהיו ביניהם דילטורין. תדע לך, דאמר רבי שמואל בר נחמן: דורו של אחאב עובדי עבודת כוכבים היו והיו יוצאין למלחמה ונוצחין, ולמה כן, שלא היו ביניהם דילטורין, לפיכך היו יוצאין למלחמה ונוצחים... אבל דורו של שאול כולן היו דילטורין, תדע לך כשהיה שאול רודף אחר דוד היו הכל אומרים עליו לשון הרע לשאול שנאמר 'בבוא דואג האדומי' וגו' (תהילים נ"ב, ב), 'בבוא הזיפים ויאמרו לשאול' (שם נ"ד, ב), לפיכך היו נופלים במלחמה. דבר אחר, אמר רב מונא: כל שאומר לשון הרע מסלק השכינה מלמטה למעלה, תדע לך מה דוד אומר 'נפשי בתוך לבאים אשכבה לוהטים בני אדם שיניהם חנית וחצים ולשונם חרב חדה' (שם נ"ז, ה) מה כתיב אחריו

6 הרד"ק בסוף פירושו לשם"ב כ"ד, כה מצטט אף הוא את המדרש הזה.

7 שמצוות בניין מקדש מוטלת על הציבור פסק הרמב"ם הלכות מלכים פ"א הלכות א-ב, ובעקבותיו ספר החינוך מצווה צה. אמנם אברבנאל חולק וסובר שהמצווה מוטלת על המלך, ולא על הציבור.

8 הרמב"ן אינו מתייחס לקביעת הגמרא (סנהדרין כ ע"ב) כי בניין המקדש צריך להיעשות לאחר העמדת מלך והכרתת עמלק.

9 שרה וינר, "לבעית מנין בני ישראל במקרא", שמעתין 48-49.

10 לשיטתה יש לטעון כי העונש בא על כך שהמניין לא נעשה בשקלים כראוי אלא ישירות.

11 ישנם הסברים נוספים, אך הם אינם מבארים את הקשר בין כל חלקי הפרק. אברבנאל למשל פירש שחרון האף בישראל היה בגלל המרד בדוד בדבר אבשלום ושבע בן בכרי.

12 אין בכוננתו לנתח כאן את המזמור כולו, אלא רק להעיר על אפשרות אחת להבנת הרקע לאמירתו.

אנו שחרב בימינו, ואין אנו מתאבלים עליו ולא נבקש עליו רחמים על אחת כמה וכמה.

*****
כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב יצחק לוי, תשס"ה
עורך: בעז קלוש
*****
בית המדרש הווירטואלי שליך ישיבת הר עציון
האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm>
האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דואל: office@etzion.org.il
*****

הקשר בין חנוכת המקדש שבכותרת לבין גופו של המזמור, המודה על ישועה מצרה?

יש שהציעו¹³ כי המזמור נאמר בשעה שגילה דוד את מקום המקדש בגורן ארוונה בעקבות המפקד. ואכן, יש לשונות דומות במזמור ובתיאור המגפה, למשל: "וַיִּפֹּל דָוִד וְהִזְקִינִים מִכִּסֵּים בְּשָׂקִים עַל פְּנֵיהֶם" (דה"א כ"א, טז) – "פְּתַחַת שָׂקֵי וְתֹאזְרָנִי שְׂמַחָה" (תהילים ל', יב).

לפי פירוש זה, משמעות הכותרת היא שמציאת מקום המקדש, קניינו ובניית המזבח במקום הם, עבור דוד, מעין חנוכת בית. הבנה זו מתחזקת מן ההקבלה שהבאנו לעיל בין חנוכת המשכן וחנוכת המקדש לבין ירידת האש בהתגלות בגורן.

הצעה זו גם מתאימה להצעתו של הרב מרגליות¹⁴ כי מזמור כ"ט הוא מזמור העלאת הארון לירושלים: סדר המזמורים הולם את סדר האירועים (העלאת הארון, גילוי מקום המקדש).¹⁵

סיכום

בחנו את משמעותה של פרשת המפקד בכללותה.

ראינו כי קרבת א-לוהים, ובפרט מציאת מקום המקדש, דורשת הכרה מוחלטת של מלך ישראל בכפיפותו השלמה והגמורה לקב"ה. לאחר הקמת הממלכה ועריכת כל ההכנות הדרושות למציאת המקום, מוצא אותו דוד בסופו של דבר תוך ביטול מלכותו לפני מלכות ה'.

התיקון למפקד התבטא בנכונותו הגמורה של דוד למסור את נפשו ואת נפש שושלת בית אביו (אותה שושלת שהיא עצמה המפתח לבניין הבית), ובשיתוף הנהגת העם כולה, לאחר המפקד, בסיוע לשלמה בהשלמת הבניין.

הרמב"ן הציע הבנה כוללת למהלך מתחילתו ועד סופו והסיק כי בניין הבית היה תלוי בהתעוררות עם ישראל, ולו נתעורר העם לכך היה הבית נבנה מוקדם הרבה יותר.

השיעור הבא ידון בע"ה בפועלו של דוד למען בניין המקדש, ובכך נשלים את השיעורים על ירושלים בימי דוד.

ונסיים בדברי מדרש תהילים שהבאנו לעיל:

ומה אם אלו שלא היה בית המקדש ביניהם, ולא נחרב בימיהם, נעשה להם כך, ונענשו על שלא תבעו אותו,

13 צ' קצינלבוגן, נתיבות עולם, תרי"ט עמ' 76-77 הביא בשם בעל מכלל יופי כי "מזמור זה נתייחד בעת שקנה דוד גורן ארנן היבוסית לבנות שם בית המקדש והעלה עולות ושלמים על המזבח שבנה וזה נקרא חנוכת הבית בערך אל דוד".

14 המקרא והמסורה, עמ' טז ואילך. הבאנו את דבריו בשיעור 3 של שנה זו, "העלאת הארון לירושלים (חלק ב)".

15 מעניין שהרד"ק קושר לפרשתנו דווקא את מזמור קל"ב, ראה פירושו שם, א: "אמר דוד זה המזמור בשעה שבנה המזבח בגורן ארוונה היבוסית על פי גד הנביא והעלה עליו עולות ושלמים וקרא אל ה' ויענהו באש מן השמים ואמר 'זהו בית ה' הא-להים וזה מזבח לעולה לישראל' ועד אותו היום לא נודע מקום בית המקדש". את כותרת מזמור ל' הוא מפרש, כראשונים אחרים (ובהם רש"י), כמזמור שחיבר דוד על מנת שייאמר בחנוכת בית המקדש בימי שלמה.